LITERÁRNÍ ZPRÁVY.

Otto Placht: **České daně r. 1517—1652.** (Jednota českých matematiků.) 1924. (Str. 177.)

Velmi pěkný, zajímavý a cenný spis opírá se o podrobná studia publikací tištěných i vlastní badání archivní. Autor ovládá i zásady finanční vědy, na něž navazuje ve svém rozboru, jednaje o jednotlivých fásích vývojových svého thematu. Rozvrh spisů proponován na tři části, z nichž vydány prvé dvě: Prvá jedná o poměrech stavů ku králi, zejména o jednáních vztahujících se k povolování daní stavy a postupném pronikání absolutismu i s ním souvislém mizení vlivu stavů; druhá část věnována poměru berní k poplatnictvu, zejména obtížnému šetření berního zatížení v době posledních Jagellonců a prvých Habsburků. Část třetí, o berní správě, dosud chybí, ač mnohé cenné lze vyčísti o ní z části již uveřejněné. Ve spisu nalézti lze jak pro všeobecnou tak i zvláštní část daňovou mnoho zajímavého. Po stránce prvé lze vyčísti zejména mnoho příkladů pro studium otázky zásad všeobecnosti a stejnoměrnosti daňové (zejména berní břemeno vrchnosti a stavu poddanského, a zatížení stavu městského). V části zvláštní podává se bližší rozbor, pokud se týče daně majetkové, daně důchodové (vlastně daně z úroků!), daně domovní, daní židů, různých daní spotřebních (cla, akcísy, daně nápojové zejm. podsudné, daně z masa a j), zejm. o zvláštních daních prodejních a tu zvláště o »české alcavale«, jež zavedena po vzoru španělské alcavaly, která, jak známo, uvádí se v historickém vývoji všeobecné daně z obratu zboží jako nejstarší její příklad. Spis zmiňuje se o snesení sněmovním z 6. ledna 1520, podle něhož povolil sněm k úhradě dluhů královských daň z prodejů movitostí v zemi. Zprávu o tomto snesení čerpá autor z Palackého (V. 259.) a uvádí, že marně hledal doklady archivní. R. 1534 povoluje sněm daň z každého prodeje movitých statků v zemi a spojena byla se cly na pivo, víno, dobytek, olej a sůl. Pro stavy vyšší měla výhodu, že zbavili se jejím svolením jednak starších a nerovnějších závazků berních, jednak měly jistotu, že tíhu berní neponesou sami jako prodavači a že přesunou ji na spotřebitele; alcavala musila dolehnouti na stav městský, odkázaný na koupi životních potřeb a na poddané. Předpokládáno, že za tři roky, na něž byla svolena, vynese asi 500.000 zl. Obecný lid v Praze byl »velmi pobouřen a udiven«. I stavové nebyli se svým dílem dlouho spokojeni. V čele odporu stála města, kde docházelo k prudkým bouřím oproti konšelům,

kteří berni podle ustavičných rozkazů komorních chtěli vybírati. Jednotlivá města vysílala dokonce posly do jiných měst jako agitátory a uzavřela i spolky na obranu proti berni. Zmatek rostl v celé zemi a rok po zahájení sněmu, který ji odhlasoval, nezbylo králi než oznámiti, »že vybírání se odkládá, až se stavy znovu o něm dorozumí«. Pokus o českou alcavalu ztroskotal tak dokonale, že Ferdinand po tři léta nepředstoupil před sněm s novými požadavky. Dokonalé ztroskotání má asi zásluhu, že po dobu skoro jedné generace všecky návrhy na jakékoli dani nepřímé odsouzeny jako nevhodné a že teprve r. 1570 objevuje se znovu v podobě tak zv. třicátého (t. j. 30tý peníz ze všeho v zemi prodaného), který vlastně nebyl nic jiného než alcavala, z níž vyřazeno bylo zdanění pšenice a ječmene, za to ale sazby byly zvýšeny. Tresty byly přísné, každý, kdo by nějaký prodej zatajil, propadl zatajenou sumou, třicátý musil odvésti udavači a ještě měsíc seděti ve vězení, živnostníci na rok ztráceli živnostenská oprávnění. »Však přece platil jen kdo chtěl« a daň vyvolala drahotu v potravinách. Když třicátý po čtyřech létech byl zrušen, všichni si oddechli (srv. zvl. str. 8, 17, 31, 36 násl. a 128 násl. spisu). — Zajímavý jest pokus, zjistiti proporci v zatížení Čech v poměru k ostatním zemím koruny a zemím rakouským, podaný na str. 159 násl., opírající se o řadu dokladů statistických a o pohlcování berní Uhry a zeměmi alpskými. O nějaké stálé proporci v zatížení jednotlivých zemí, třeba se v pramenech o ní zhusta mluvilo, nemůže býti ve skutečnosti řeči. Menší neb větší berně odvisela jedině od síly, s níž dovedli se stavové brániti požadavkům zeměpánovým.

Funk.

Abraham Flexner: **Prostituce v Evropě.** Vědecká knihovna čsl. společnosti pro potírání chorob pohlavních. I. V Praze 1925. Přeložil Dr. K. Ulrich. Str. 380. Cena 30 Kč.

První svazek knihovny, jež má systematicky poučovati o pohlavních chorobách, je věnován problému reglementarismu a abolicionismu. Otázka je zvláště aktuální vzhledem k tomu, že právě u nás byl zákonem o potírání pohlavních nemocí z 11. července 1922 č. 241 Sb. z. a n. reglementarismus opuštěn, ač zákon tento podle slov překladatelových není zdaleka ještě důsledně prováděn. Spis byl sepsán na popud »Ústavu pro sociální hygienu« v Novém Yorku na základě dvouletého studia v různých městech evropských; k tomuto úkolu byla vybrána podle úvodních slov vydavatelů originálu osoba nestranná, která byla dříve činna v oboru docela jiném a o otázce neprojevila